

Людмила Марчук

ORCID 0000-0002-9022-2103,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри журналістики,

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

**НАУКОВІ ДИСКУСІЇ ЯК ЖАНР НАУКОВОГО ДИСКУРСУ
У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-НАУКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ
(на матеріалі листування
Івана Зілинського та Івана Панькевича)**

Мова народу є результатом творчої здатності дару слова не однієї людини і не одного людського життя, а численних життів, численних поколінь. У мові своїй народ, протягом багатьох тисячоліть і в мільйонах індивідуумів склав свої думки і свої почуття. Природа країни і історія народу, відбиваючись у душі людини, виражалася у слові. Людина зникла, але слово, створене нею, залишилося безсмертною і невичерпною скарбницею народної мови; так що кожне слово мови, кожна його форма, кожний вираз є результатом людської думки і почуття, через які відбулась у слові природа країни й історія народу. Успадковуючи слово від наших предків, ми успадковуємо не лише засоби передавати наші думки й почуття, але успадковуємо самі ці думки і самі ці почуття. Від усього життя народу це єдиний живий залишок на землі, і ми – спадкоємці цих живих багатств, в які склалися всі результати духовного життя народу.

Ушинський К. Д.

Стаття присвячена всебічному аналізу збірки «Листування Івана Зілинського з Іваном Панькевичем» (1913–1951), упорядкованої Миколою Мушинкою, як вагомого джерела з історії українського мовознавства, діалектології, культурно-наукових контактів українських інтелектуалів, а також розвитку гуманітарної думки в умовах політичних трансформацій ХХ століття. Висвітлено методи опрацювання епістолярію, проаналізовано структурно-змістовий склад листування, окреслено його значення для реконструкції мовознавчих концепцій, інтеграції української науки в європейський простір та формування наукових шкіл. Зроблено висновки про джерелознавчу, біографічну, мовознавчу та культурологічну цінність кореспонденції.

Ключові слова: українська діалектологія, епістолярій, міжособистісна комунікація, мовленнєва діяльність, адресант, адресат, структура повідомлення, мовний етикет, культура спілкування.

Постановка проблеми. Епістолярна спадщина українських учених є надзвичайно важливим джерелом, яке дозволяє відтворити не лише фактичну історію науки, а й умови функціонування інтелектуального середовища, механізми формування наукових шкіл, персональні траєкторії науковців. Особливо цінними в цьому контексті є приватні листи, що зберігають живу атмосферу часу, відображають інтелектуальні дискусії, мовленнєву діяльність, особисті переживання й оцінки адресатів і адресантів, які недоступні в офіційних публікаціях.

Видання М. Мушинки «Листування Івана Зілинського з Іваном Панькевичем» [3] є одним із наймасштабніших епістолярних джерел, що стосуються історії української мовознавчої думки першої половини ХХ століття. Кореспонденція двох видатних учених – Івана Зілинського (1879–1952) та Івана Панькевича (1887–1958) – охоплює майже пів століття і віддзеркалює процес становлення української науки в складних політичних умовах, зокрема в період соціальних катаклізмів (Перша світова війна, міжвоєнна доба, насильницька зміна політичних режимів, Друга світова війна).

Метою статті є розширений науково-аналітичний огляд цієї збірки, виокремлення її значення для сучасного українського мовознавства, історії науки, соціолінгвістики, джерелознавства та культурології, епістології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Епістолярій українських мовознавців ХХ століття ще недостатньо вивчений. Окремі аспекти творчості І. Зілинського та І. Панькевича досліджували Й. Дзензелівський, О. Горбач, М. Мушинка, П. Лизанець та ін., однак приватні листи залишалися периферійним об'єктом.

Наукове листування як джерело для історії науки активно вивчається в європейському контексті (зокрема, у працях, присвячених листам Ф. де Соссюра, Я. Бодуена де Куртене, Р. Якобсона). Проте українська гуманітаристика лише формуює традицію системного опрацювання епістолярної спадщини.

Праця М. Мушинки – одна з перших, що подає листування українських мовознавців у повному обсязі та з детальним коментарним апаратом. М. Мушинка відіграв виняткову роль у впорядкуванні українських архівів у Словаччині та Чехії. Його роботу характеризують такі особливості:

- 1. Системність архівного пошуку** – багаторічне збирання документів на Закарпатті, Пряшівщині, у празьких архівах.
- 2. Фаховий коментарний апарат** – у виданні надано докладні біографічні, історичні, лінгвістичні примітки, що дозволяє працювати з епістолярієм як із повноцінним джерелом.
- 3. Історична відповідальність** – завдяки Мушинці багато документів не були втрачені й повернулися в український науковий обіг [3].

Ідея видати листування І. Зілинського та І. Панькевича виникла ще у 1980-х роках, проте її реалізацію надовго відклали інші, нагальніші завдання, зокрема підготовка збірника на пошану І. Зілинського. Все ж шість листів І. Панькевича були опубліковані в празькому журналі «Slavia» у супроводі вступної статті та коментарів. На жаль, очікування, що цей попередній матеріал викличе ширший інтерес дослідників і стане стимулом до повного видання епістолярної спадщини мовознавця, не справдилися.

Пропонуючи читачеві 83 листи І. Зілинського та І. Панькевича, М. Мушинка свідомо обирає позицію стриманого упорядника: окрім кількох побіжних зауваг у передмові, він утримується від докладного аналізу текстів. Це показово, адже саме М. Мушинка є автором ґрунтовних мовознавчих праць про обох кореспондентів і, за бажання, міг би поєднати публікацію з розлогіми фаховими коментарями. Залишивши наукову інтерпретацію поза межами цього видання, упорядник прагне подати матеріал у максимально автентичному вигляді й створити умови для подальших досліджень епістолярної спадщини двох визначних українських учених, зберігаючи структуру повідомлення в листах та передаючи культуру спілкування.

Методологічні засади дослідження. У статті застосовано комплекс методів:

- **джерелознавчий аналіз** – для оцінки достовірності матеріалу, атрибуції листів, контекстуалізації згаданих фактів;
- **історико-лінгвістичний метод** – для реконструкції мовознавчих концепцій;
- **культурно-історичний аналіз** – для розгляду листування як частини інтелектуальної історії;
- **біографічний метод** – для встановлення ролі епістолярію в житті науковців;
- **дискурсивний аналіз** – для виявлення риторичних стратегій, мовних особливостей, емоційно-оцінних маркерів.

Вклад основного матеріалу. Опубліковані у збірнику матеріали переконливо окреслюють наукову й суспільно-культурну значущість Івана Зілинського¹ та Івана Панькевича² як провідних представників західноукраїнського мовознав-

¹ Зілинський Іван (справжнє прізвище – Кобаса; 22.05.1879–23.04.1952) – фонетист і діалектолог, професор східної славистики й укр. мови (1931). Дійсний член НТШ (1917) й Комісії з діалектології ВУАН (1927). Народився у селі Красна (колиш. Коростенька) в Галичині. Упродовж 1900–1902 навчався у львівському, а згодом, 1903–1907, Віденському університетах. 1913–1914 викладав у Бережанській і Станіславській гімназіях, від 1921 до 1926 – у Львівській гімназії, а також читав лекції у Львівському таємному українському університеті (1921–25) і Краківському університеті (1926–39). Член Комісії з вивчення українсько-польських відносин при Українському науковому інституті у Варшаві (1934). Під час Другої світової війни – 1939–1940 відповідав за культурно-освітню справу Українського центрального комітету, 1940–1941 головний редактор і 1941–1944 директор «Українського видавництва» у м. Кракові. Від 1944 – професор слов'янської філології в Карловому університеті в Празі (Чехія). Досліджував говіркі лемків, замішанців та бойків, зібрав цінні матеріали для лінгвістичного атласу Галичини, що пізніше були відредаговані Й. Дзєндзелівським і М. Карасем та надруковані як «Статті з української і польської діалектології» (1975). Автор низки брошур з класифікації українських діалектів, карти українських діалектів, праці «Фонетичний опис української мови» (1932). 1941 вийшла у світ його книга «Українська орфографія».

² Панькевич Іван Артемович (роки життя – 6.X 1887, с. Цеперів, тепер Кам'янка, Бузького району Львів. обл. – 25.II 1958, Прага) – український мовознавець, літературознавець, фольклорист, етнограф, мистецтвознавець, історик, педагог, громад. діяч, доктор філологічних наук з 1938, професор з 1939, член НТШ у Львові з 1924. Один із засновників товариства «Просвіта» і «Педагогічного товариства Підкарпатської Русі» в Ужгороді (1920), редактор «Наукового збірника товариства “Просвіта”» (1922–28), журналу «Підкарпатська Русь» (1924–36), ряду ін. видань. Досліджував сучас. стан укр. говорів Закарпаття, передусім фонетику і морфологію («Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. Звучня і морфологія», 1938; «Говір сіл Ріки Руської був. Марамороша в Румунії», 1934), записував укр. закарп. говори на фонограф; вивчав історію лемк. і закарп. говорів («До питання генези українських лемківських говорів», 1959). Зібрав багато писемних пам'яток Закарпаття і Сх. Словаччини з 16–18 ст., опублікував ряд пам'яток і дослідив їхню мову («Тишівська Александрія із початку XVIII ст. Текст і мовна аналіза», 1922; «Покрайні записи на підкарпатських церковних книгах», ч. 1, 1929; «Покрайні записи на південнокарпатських церковних книгах», ч. 2, 1937; «Фольварочна грамота Алексія Мироловича 1607 р. як пам'ятка українського лемківського говору на Спиші», 1946–48; «Дві лемківські грамоти з початку XVI ст.», 1954); на підставі уперше опрацьованих закарп. пам'яток різного часу написав синтетичну працю «Нарис історії закарпатських говорів, ч. 1. Фонетика» (1958).

ства першої половини ХХ століття та як послідовних носіїв ідей українського національного відродження. У їхньому листуванні послідовно порушуються питання, пов'язані з функціонуванням української мови на Закарпатті, Пряшівщині й польській Лемківщині, а також загальномовознавчі проблеми, що відображають наукові пошуки доби.

Зібрані в одному томі листи двох визначних учених є цінним джерелом для сучасних дослідників, оскільки дозволяють простежити розвиток мовознавчої думки як динамічний, органічний процес, тісно вплетений у фактичний матеріал щоденного життя, соціальних обставин і побутових реалій. Хоча укладач збірника у передмові зазначає, що коментарі «обмежені лише найстислишою інформацією» [3, с. 3], насправді вміщені на сторінках праці докладні та продумані висновки суттєво розширюють наукове тло епістолярію. Вони містять пояснення географічних назв, персоналій, а також бібліографічні довідки про праці, згадані або обговорювані у листуванні, що перетворює коментарний апарат на своєрідний каталог, необхідний для глибокого студіювання творчої спадщини обох мовознавців.

Епістолярні тексти становлять не лише цінний історико-лінгвістичний матеріал, але й фіксують зразки тогочасного мовлення українських науковців: лексичне багатство, відшліфована стилістика, синтаксична вправність та етикетні формули, притаманні адресантам, підкреслюють високу культуру письма обох учених. Кожна мовна одиниця, кожна синтаксична конструкція унаочнює постаті талановитих, принципових та відповідальних дослідників, які самовіддано працювали на розвиток українського мовознавства.

У науковій перспективі роздуми І. Зілинського та І. Панькевича, відображені в епістолярії, є тим матеріалом, до якого ще довго звертатимуться мовознавці та філологи, адже подані матеріали містять численні свідчення з діалектології, історії української мови, лексикології, проблем правопису, а також фрагменти наукових дискусій доби. Детальні коментарі у висновках дають змогу відтворити не лише масштаби праці обох учених, а й реконструювати наукове середовище, у якому формувалися їхні ідеї.

Епістолярна спадщина, подана у збірнику, становить також цінний приклад багаторічної наукової дружби й взаємної поваги між двома видатними українськими мовознавцями. Додані до видання ілюстрації – фрагменти наукових статей, титульні сторінки праць, окремі світлини – відіграють важливу роль у формуванні повного уявлення про контекст їхньої наукової діяльності, особливо для молодих дослідників.

Михайло Мушинка, упорядковуючи і вводячи до наукового обігу листи І. Зілинського та І. Панькевича, не лише дотримав археографічних вимог, зберігши мовні та правописні особливості текстів, але й запропонував низку ідей, що окреслюють перспективи подальших студій цього унікального епістолярного масиву [4].

Листи охоплюють 1913–1951 роки і тематично поділяються на кілька груп:

Науково-дослідницька проблематика:

- обговорення діалектологічних експедицій;
- методика збирання матеріалів;
- робота над класифікацією говорів;

- питання фонетики української мови;
- створення діалектологічного атласу;
- нормування літературної мови.

Позанаукові (культурно-організаційні) теми:

- діяльність культурно-освітніх інституцій Закарпаття й Пряшівщини;
- питання шкільництва, підручників;
- участь у наукових конференціях;
- видавничі проекти.

Психологічні й особистісні фрагменти:

- оцінки політичної ситуації;
- переживання через цензуру;
- відлуння воєнних подій;
- хвороби, сімейні обставини.

Листи дозволяють побачити: як формувалася термінологія; як учені зіставляли матеріал із різних регіонів; які були концептуальні суперечки між представниками різних шкіл; як політичні події впливали на можливість діалектологічних експедицій.

Важливо, що обидва науковці були фахівцями з говорів Закарпатського регіону, який мав дещо маргінальний статус у тогочасній академічній науці.

Важоме місце посідають листовні контакти з українськими та іноземними науковцями у писемній спадщині визначного українського діяча науки і культури І. Панькевича. Частину листів впорядкували і опублікували Й. Дзендзелівський, М. Дольницька, М. Мушинка, В. Чикут. У «Матеріалах до історії української діалектології» Й. Дзендзелівський опублікував у першій частині статті під назвою «Листування І. Панькевича з В. Ягічем» чотири листи (німецькою і українською мовами) І. Панькевича до В. Ягіча [2, с. 263–269].

У великій ґрунтовній розвідці «Іван Панькевич як діалектолог» Й. Дзендзелівський навів шість фрагментів листів І. Панькевича до нього (Й. Дзендзелівського), писаних у 1956–1957 рр. Повні версії цих листів разом з іншими (усього 13), що охоплюють період із 9.I.1956 по 24.II.1958 рр., оприлюднені у «Матеріалах наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Панькевича» [1, с. 93–140]. Ці листи не тільки «містять багату і цікаву інформацію щодо історії культури Закарпаття» [1, с. 94], а й мають безсумнівну значущість для історії мови і мовознавства на Закарпатті.

Перед І. Панькевичем, який обійняв посаду завідувача мовного відділу шкіл Цивільного управління Підкарпатської Русі, постали комплексні й водночас стратегічно важливі завдання, пов'язані з переходом регіону на українську мову навчання та її впровадженням у сферу офіційно-ділового спілкування. До цього часу функцію державної мови в краї виконувала угорська, що зумовлювало значні організаційні, методичні та суспільні труднощі.

До кола обов'язків І. Панькевича входив добір педагогічних кадрів з чітко вираженою національною позицією, спроможних забезпечити навчання рідною мовою. Він організував курси української мови для вчителів, що мали працювати в школах, та очолив комісію з перевірки мовної компетентності кандидатів на педагогічні посади. З ініціативи Панькевича при відділі шкільництва було створено бібліотеку наукової й художньої літератури, по-

кликану забезпечити вчительство необхідними методичними та культурно-освітніми ресурсами.

Активна науково-організаційна діяльність І. Панькевича проявилася також у редакторській роботі: він редагував дитячий журнал «Віночок» та професійний педагогічний часопис «Учитель». Учений став одним із засновників «Педагогічного товариства Підкарпатської Русі» та товариства «Просвіта», був членом їх керівних органів, протягом п'яти років виконував обов'язки секретаря, а також працював у видавничій, науковій, театральній, бібліотечній і музейній комісіях.

Завдяки його редакторській та організаційній діяльності побачила світ серія популярних видань для широкого загалу, а також «Науковий збірник тов. Просвіта», що стали вагомим внеском у формування культурно-освітнього простору Закарпаття міжвоєнного періоду. Діяльність І. Панькевича істотно вплинула на розвиток національної освіти, підтримку української ідентичності та модернізацію освітньо-культурної інфраструктури краю.

До наукової та редакторської діяльності І. Панькевич активно залучав широке коло авторитетних учених, серед яких – В. Гнатюк, К. Студинський, Ф. Колесса, М. Возняк, С. Рудницький, О. Петров, Ю. Яворський, В. Саханів, Ф. Тихий, Ф. Габрієл. Згодом до співпраці долучилися й представники молодшої закарпатської інтелігенції – М. Лелекач та Ф. Потушняк, що сприяло формуванню локальної наукової школи та інтелектуального середовища краю.

У 1924–1936 рр. І. Панькевич здійснював редакцію краєзнавчого журналу «Підкарпатська Русь», який був орієнтований на системне наукове вивчення побутової культури, мови, народних звичаїв і традицій Закарпаття. Видання стало важливим майданчиком для публікації матеріалів з етнології, діалектології та регіональної історії, сприяючи формуванню цілісного наукового погляду на соціокультурні процеси в краї.

Значним досягненням дослідника стала поява у 1938 р. в Празі його фундаментальної монографії «Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей» [5], побудованої на матеріалах польових досліджень, зібраних майже у 300 селах Закарпаття та Пряшівщини. У праці комплексно застосовано лінгвогеографічний метод, що в українській діалектології з'являється вперше у настільки системному та методологічно виваженому вигляді.

Визнанням наукової цінності монографії стало присвоєння І. Панькевичу вченим сенатом Карлового університету звання приват-доцента у 1939 р., що засвідчило високий рівень його дослідницьких здобутків та міжнародну вагомість здійснених ним діалектологічних студій.

Про взаємне листування учених знаходимо такий відгук укладача книги М. Мушинського:

«В чому полягає основне значення листування І. Зілінського з І. Панькевичем? Обидва вони належать до найвизначніших українських мовознавців. Їх біографії мають чимало спільних рис. Обидва вони селянські сини з Галичини. Обидва почали вчитися в Львівському університеті, а вищу філологічну здобули у Віденському університеті. Обидва спеціалізувалися на дослідженнях західноукраїнських говорів, причому обом майже ціле життя довелося жити та працювати поза межами батьківщини. Листування між ними відкриває перед читачем двері у творчу лабораторію обох вчених. Їх листи буквально набиті фактами» [3, с. 200].

Висновки. Збірка М. Мушинського дає нам:

- 1) короткі біографічні відомості про десятки осіб, імена яких згадані в листах. Із листів видно, що І. Панькевич особливо стежив за науковим життям у Закарпатті, з яким його пов'язував значний етап життя («Хочу іще і далше працювати і працюю, свою працю посвячую і надалі своєму рідному Закарпаттю і хочу віддати довг своїй Вітчизні, хотя й живу поза нею...» [1, с. 112]), був обізнаний із новими мовознавчими, літературознавчими, етнографічними студіями закарпатських науковців, у яких підтверджувались або спростовувались його наукові припущення і спостереження у ході роботи над словником українських говорів Закарпаття. У примітках – прізвища науковців, письменників, громадських діячів, освітян, етнографів, художників, згадуваних І. Панькевичем у листуванні;
- 2) бібліографічний опис названих друкованих джерел (статей, збірників, словників), які нерідко супроводжуються досить докладними фаховими коментарями історії цих видань, оцінками їх наукової вартості і значення для мовознавчої науки. Так, працю І. Панькевича «Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. З приложением 5 діалектологічних мап. Звучня і морфологія» (Прага, 1938) Й. Дзєндзелівський визначає як ще й досі одну з найкращих діалектологічних монографій у славистиці [1, с. 121];
- 3) значно доповнює уявлення про Зілинського і Панькевича-діалектолога, відомості про підготовку словника українських говорів Закарпаття, над яким І. Панькевич почав працювати після переїзду на постійну роботу в Ужгород 1920 р., а також про паралельне дослідження фонетики та морфології закарпатських говорів, опис і публікацію місцевих писаних пам'яток.

Перспективи дослідження. Делальний аналіз епістолярної спадщини науковців та приклад сподвижницької праці Зілинського та Панькевича зокрема, результативність цієї праці стане в нагоді у дослідженнях наукового епістолярію через взаємозв'язок явищ, всеохопніше, глибше і змістовніше характеризуватиметься творча особистість науковців, національна своєрідність мовознавчого поступу, ідейний рух доби, викликатиметься постановка і розв'язання цілої низки нових текстологічних, джерелознавчих, літературознавчих, видавничих та інших проблем через наукові дискусії.

Список використаних джерел і літератури:

1. Дзєндзелівський Й. З листування І. А. Панькевича. *Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Панькевича* (23–24 жовтня 1992 року). Ужгород, 1992. С. 93–140.
2. Дзєндзелівський Й. Матеріали до історії української діалектології. Листування І. Панькевича з В. Ягічем. Листування К. П. Михальчука з О. О. Шахматовим та П. К. Сімоні. *Науковий збірник української культури у Свиднику*. Пряшів, 1985. Т. 12. С. 263–302.
3. Мушинка Микола. Листування Івана Зілинського з Іваном Панькевичем (1913–1951). НьюЙорк; Пряшів, 2008. 198 с.
4. Панцьо С., Парасін Н. Вдячний учень і великий учитель. *Українська мова*, 2009. № 3. С. 133–136.
5. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. Частина І. Звучня і морфологія. Прага, 1938. 555 с.

References:

1. Dzendzelivskiy, Y. (1992). Z lystuvannia I. A. Pankevycha. *Materialy naukovoï konferentsii, prysviachenoï pamiaty Ivana Pankevycha (23–24 zhovtnia 1992 roku)*. Uzhhorod. S. 93–140. (in Ukr.).
2. Dzendzelivskiy, Y. (1985). Materialy do istorii ukrainskoi dialektolohii. Lystuvannia I. Pankevycha z V. Yahichem. Lystuvannia K. P. Mykhalchuka z O. O. Shakhmatovym ta P. K. Simoni. *Naukovyi zbirnyk ukrainskoi kultury u Svydnyku*. Priashiv. T. 12. S. 263–302. (in Ukr.).
3. Mushynka, Mykola (2008). Lystuvannia Ivana Zilynskoho z Ivanom Pankevychem (1913–1951). Niu-York; Priashiv. 198 s. (in Ukr.).
4. Panto, S., Parasin, N. (2009). Vdiachnyi uchen i velykyi uchytel. *Ukrainska mova*. № 3. S. 133–136. (in Ukr.).
5. Pankevych, I. (1938). *Ukrainski hovory Pidkarpatskoi Rusy i sumezhnykh oblastei*. Chastyna I. Zvuchnia i morfolohiia. Praha. 555 s. (in Ukr.).

Liudmyla Marchuk

**SCIENTIFIC DISCUSSIONS AS A GENRE
OF SCIENTIFIC DISCOURSE IN THE CONTEXT
OF CULTURAL AND SCIENTIFIC TIES
OF THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY
(based on the correspondence
of Ivan Zilynskyi and Ivan Pankevych)**

The materials published in the collection convincingly demonstrate the significance of Ivan Zilynsky and Ivan Pankevych as prominent Western Ukrainian linguists whose scholarly, socio-political, and cultural activities substantially influenced the intellectual and literary life of the first half of the twentieth century. Both scholars appear not only as professional researchers but also as active proponents of the Ukrainian national idea. Their correspondence consistently raises issues related to the linguistic situation in Transcarpathian Ukraine, the Prešov region, and the Polish Lemko region, as well as broader questions of general linguistics, dialectology, and the standardization of the Ukrainian literary language.

The letters compiled in this volume constitute a valuable source for contemporary researchers, as they allow one to trace the development of Ukrainian linguistic thought as a dynamic and integrated process firmly embedded in the intellectual history and everyday life of the period. Although the compiler emphasizes that the commentary has been intentionally limited to «the most concise information», in reality the carefully crafted footnotes – found on almost every page – significantly expand the informational field of the epistolary material. They provide data on geographical realia, personal names, the circumstances of the letters' composition, and, most importantly, on numerous printed works mentioned or discussed by the authors. In this way, the annotations form a kind of scholarly reference apparatus enabling the reconstruction of the broader cultural, social, and academic context of the first half of the twentieth century.

The correspondence of Zilynsky and Pankevych is valuable not only as a source of factual information but also as a remarkable example of the scientific language of the period. It reflects lexical richness, stylistic refinement, syntactic precision, and a deliberate communicative strategy. Each formulation reveals a high level of professional responsibility, scholarly integrity, and selfless devotion to the study of the Ukrainian language.

The scholarly legacy reflected in the correspondence constitutes a significant contribution to the formation of Ukrainian dialectology, historical linguistics, and general linguistics. For contemporary researchers, the works and epistolary testimonies of Zilynsky and Pankevych remain an important resource that offers new impulses for the development of methodological and theoretical foundations of Ukrainian linguistics. The materials of the collection open avenues not only for further academic study but also for reflection on traditions of scholarly cooperation, academic ethics, and interpersonal relations within the community of linguists of the interwar period.

The epistolary archive also possesses substantial cultural value as a document of sincere friendship, mutual respect, and intellectual solidarity between two outstanding Ukrainian scholars. Its scholarly, linguistic, and historical-cultural richness makes the publication an important source for linguists, historians, cultural scholars, and all those interested in reconstructing the intellectual landscape of Ukrainian scholarship in the twentieth century.

Key words: Ukrainian dialectology, epistolary, interpersonal communication, speech activity, addresser, addressee, message structure, speech etiquette, culture of communication.

Отримано: 07.09.2025 р.

УДК 811.161.2'373.612.2+821.161.2-1.09

DOI: 10.32626/2309-7086.2025-22.64-74

Анжеліка Попович

*ORCID 0000-0002-3428-9717,
доктор педагогічних наук, професор,
доцент кафедри української мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

МІФОЛОГЕМА ДОРОГА ЯК СЕМАНТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ

У статті проаналізовано функціонування міфологеми *дорога* в поезіях воєнного часу Богдана Томенчука. З'ясовано її екзистенційне, сакральне й національно-символічне навантаження та виявлено мовні засоби, що формують міфопоетичний образ дороги в умовах війни, підкреслюючи духовний вимір пережитого досвіду.

Ключові слова: архетип, Богдан Томенчук, дискурс, міфологема, міфологема «дорога», міфопоетика, мовна картина світу, національна ідентичність, поезія воєнного часу, символіка руху.

Постановка проблеми. Сучасна українська поезія воєнного часу є не лише документом епохи, а й духовною хронікою народу, що переживає випробування історії.

Науковці досліджують художній дискурс воєнного часу різноаспектно, зокрема Г. Сютя проаналізувала мовний образ захисника України в українських художніх текстах [10] і стверджувала про «руйнування естетичних канонів художнього мововираження» [11], Л. Кравець схарактеризувала метафору *пам'ять* в українській поезії періоду російсько-української війни [6], О. Вертипорох розглянула специфіку принципу «айсберга» та елементи його